

Bilag VII.

Memorandum vedrørende Organisationsfrihed i Danmark.

Organisationsfrihed.

Kap. 1. Indledning.

I. Terminologier.

a) *Retten til at danne Foreninger* i ethvert lovligt Øjemed er tilsikret Borgerne ved Grundloven, jfr. Grundloven af 5. Juni 1849 § 87, se nu Grundloven af 5. Juni 1915 § 85. Disse Paragraffer lyder saaledes:

„Borgerne har Ret til uden forudgaaende Tilladelse at danne Foreninger i ethvert lovligt Øjemed. Ingen Forening kan ophæves ved en Regeringsforanstaltning. Dog kan en Forening foreløbig forbydes; men der skal da straks anlægges Sag imod den til dens Ophævelse.“

b) Med Hensyn til den enkelte Persons Frihed til at slutte sig til en Forening af en eller anden Art eksisterer der ikke tilsvarende grundlovsmæssige Garantier. Individets Frihed i denne Henseende kan begrænses ad forskellig Vej, gennem Overenskomster med andre Individuer eller paa anden Maade — se herom senere.

c) Ved Udtrykket „*Foreningsfrihed*“ forstaas den under a) omhandlede Ret.

II. Historisk Oversigt over Udviklingen.

Faste Organisationer — de saakaldte „*Gilder*“ — dannede Borgerne allerede i den tidlige Middelalder. Gilderne havde Brødrenes gensidige Hjælp og Værn til Formaal. Efter Midten af det 14de Aarhundrede opstaar *Lavene*. Disse saavel som Gilderne tilsigtede at begrænse Konkurrencen ved at forbeholde Købstæderne al Udøvelse af Haandværk og Handel, ved at sætte Optagelse i Gildet eller Lavet som Betingelse for Nærings Udøvelse og ved paa forskellig Vis at vanskeliggøre Optagelsen, f. Eks. ved Fordringen om Mesterstykke, Gæstebud, høje Gebyrer for Optagelse og Kravet om visse Svende- og Drengaar.

I disse Henseender var Sammenslutningen rettet dels udad mod Publikum, dels indad mod Svendene.

Der herskede oprindelig fuld Frihed til at stifte Gilder og Lav, men efterhaanden som disse Sammenslutningers Magt voksede og blev en Fare for de øvrige Borgere, førte Statsmagten gennem flere Aarhundreder en Kamp mod Lavene og søgte at indføre *Næringsfrihed*. Disse Bestræbelser havde i Regelen ingen Resultater at opvise, og faktisk bestod Lavene stadig. Ofte gaves der Stadfæstelse paa enkelte Lavsvedtægter, samtidig med at man i al Almindelighed ophævede Lavene.

Under Enevælden i Danmark fra 1660 til 1849 fandtes der ingen særlig Lovgivning om Foreningslivet, og man antog derfor, at Foreninger frit kunde stiftes og opnaa Retsevne uden nogen Autorisation fra Regeringens Side, for saa vidt da ikke særlig Undtagelse var gjort eller Foreningens Øjemed maatte anses for lovstridigt.

I førstnævnte Henseende gjaldt en særlig Regel med Hensyn til Dannelsen af Klubber o. lign. Selskaber — Kabinetsordre af 10. Maj 1780.

I sidstnævnte forbød Lavsforskrifter af 1681 og 1800 Indgaaelsen af Foreninger: være sig af Mestre eller Svende, sigtende til at hæve Varepriserne eller Arbejdslønnen eller til at afholde andre fra at arbejde.